

торічних насаджень у 5-10 разів нижча від рівня 1991 року. Показники наявності, забезпеченості й ефективності використання основних засобів поступово позитивно змінюються, що підтверджує активізацію відтворювальних процесів у сільськогосподарських підприємствах, однак не є результа-

том ефективності державного регулювання цього процесу. Необхідно змінити механізм державного регулювання відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств щодо повноти, своєчасності та пропорційності одержання ними обіцяних державою пільг і доплат.

Список використаних джерел

1. Бохан Т.М. Напрями забезпечення сільськогосподарських підприємств технічними засобами виробництва / Т.М. Бохан // Переоснащення технічними засобами виробництва продукції. – 2010. – № 6. – С. 94-100.
2. Мазнев Г.Є. Методичний підхід щодо обґрунтування територіального розміщення ремонтно-обслуговуючих підприємств / Г.Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С.102-108.
3. Народне господарство України у 1991 році: Стат. щорічник / Міністерство статистики України; відп. за вип. В.В. Савченко. – К.: Техніка, 1992. – С. 333.
4. Смагин Б.И. Эффективность использования ресурсного потенциала в аграрном производстве / Б.И. Смагин, В.В. Акиндинов. – Мичуринск: Изд-во Мичуринского госуд. аграр. ун-та, 2007. – 150 с.
5. Chrastinova Z. Economic and financial position of agricultural enterprises in the period before the accession to the European Union / Z. Chrastinova // AGRIC. ECON. – CZECH, 50, 2004 (11). – P. 486–494.
6. Шпак М. Перспективи розвитку фінансового лізингу в сучасних умовах сільськогосподарського виробництва / М. Шпак, Є. Ціп // Техніка і обладнання для АПК – дослідження, експертиза, прогноз розвитку. – 2010. – №6 (9). – С.6-8.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2012 р.

*

УДК 338.439.5:631.11

О.М. ЛЕВКІВСЬКА, аспірант*
ДВНЗ «Житомирський національний агроекологічний університет»

Проблеми формування ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні визначає механізми і характер управління в аграрному виробництві. Зміни економічних, соціальних, природних, законодавчих та інших факторів ринку стимулюють аграрний сектор до швидкого реагування на нові потреби й розширення своїх можливостей. Одним із факторів успішного розвитку аграрного господарства є використання технологічного потенціалу засобів виробництва. Зростає розмаїття представленої в нашій країні техніки як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва та ринок сільгосптехніки в нашій країні. З розвитком конкуренції, інформаційних техно-

логій, з глобалізацією бізнесу сільгосппідприємству стає все важче визначитися у даному середовищі й обрати потрібний та економічно доцільний засіб виробництва.

Деякі види діяльності та розміри господарств потребують специфічних засобів виробництва за функціональними ознаками, розмірами, енергоємністю тощо. Зокрема, для виконання поточних операцій з мінімальною витратою ресурсів доцільним є використання малогабаритної техніки для забезпечення рентабельності господарства, перелусім, фермерського та селянського.

Фермерське господарство – форма підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою і

* Науковий керівник – Є.І. Ходаківський, доктор економічних наук, професор.

реалізацією з метою одержання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства.

Відмінним від фермерського є інше селянське – наприклад, особисте селянське господарство. Його господарська діяльність проводиться без створення юридичної особи індивідуально з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг із використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму [3].

Однак виходячи з визначень мети діяльності та спеціалізації, організаційної структури й розмірів селянських господарств та їх низької платоспроможності вважаємо за доцільне зупинитися саме на фермерському господарстві як на найбільшому споживачеві малогабаритної техніки.

Структура й особливості товарного ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств, визначення тенденцій, що впливають на його розвиток, повинно бути покладено у вибір стратегії розвитку підприємства на конкурентному ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств.

Розробка методики наукового підходу до вивчення ринку малогабаритної техніки та саме визначення поняття «ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств» дасть змогу підприємству, яке працює на ринку, обґрунтовано обрати конкурентні стратегії діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системні дослідження з питань відродження аграрного сектору економіки знайшли відображення у працях В.Г. Андрійчука [1], Г.М. Підлісецького [8], П.І. Гайдучього [2], П.Т. Саблука [11], В.В. Зіновчука [5], В.В. Юрчишина [11] та ін. Питання аналізу стану ринку сільгосптехніки й підвищення економічної ефективності та перспектив розвитку агропідприємств досліджував В.М. Нелеп [7].

Питання перспектив розвитку аграрного сектора економіки як ринку збуту для виробників засобів виробництва, техніки й іншої продукції вивчається тривалий час у країнах з розвинутою економікою Європи та Аме-

рики. Зокрема, у Сполучених Штатах Америки – в країні, яка є одним із найбільших виробників продовольства, ще у 90-х роках минулого сторіччя були проведені дослідження й визначені основні тенденції аграрного ринку.

У США в 1990 році обсяги продажів продукції сільського господарства сягали понад 160 млрд дол. З погляду купівельної спроможності представники цього ринку – фермери становлять надзвичайно привабливий ринок. А прогнози приросту населення планети та скорочення продуктових запасів у багатьох країнах приводитиме до намагання збільшувати обсяги виробництва сільгосппродукції.

Компанії, які розраховують на фермерів як на ринок збуту своєї продукції, мають взяти до уваги деякі аспекти і тенденції цього ринку. Наприклад, у США частка фермерів у загальній чисельності населення й кількість фермерських господарств зменшується, а кількість великих аграрних корпорацій збільшується. Ті фермерські господарства, що вижили, намагаються розвиватися за рахунок укрупнення. Ведення фермерських господарств вимагає автоматизації та механізації, що, звичайно, зумовлює збільшення капіталовкладень. Агробізнес (виробництво сільськогосподарської продукції, переробка і все, що до цього відноситься) стає в усіх сенсах великим ринком [12, с. 344].

Як покупці та споживачі продукції для ведення бізнесу більшість фермерів (та особливо власники великих фермерських господарств) добре обізнані й володіють інформацією. Як й інші керівники підприємств різних форм господарювання, вони намагаються максимально збільшити врожайність, зменшити витрати та оптимізувати обіг грошових потоків із метою досягнення максимального прибутку. Таким чином, виробники товарів для фермерів повинні враховувати, що чисельність останніх зменшується, розміри господарства збільшуються, власники стають більш обізнаними. А стратегії просування і збуту продукції повинні максимально ефективно досягати цих ринків.

Мета статті – дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методологічних та

практичних засад формування та розвитку ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств в Україні, удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку підприємницьких структур у поєднанні зі світовим досвідом, що забезпечить становлення високорентабельної ринкової аграрної економіки світового стандарту в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Процес формування та розвитку ринку малогабаритної техніки суттєво впливає на забезпечення ефективної операційної діяльності фермерських господарств. Вивчення положень сучасної економічної теорії ринкової економіки, наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з питань засад формування ринкових відносин в аграрній галузі, інформаційних джерел Держслужби статистики України та відповідних матеріалів Міністерства аграрної політики та продовольства України, законодавчих і нормативних актів органів державної влади України з питань розвитку аграрного сектору стали основою для систематизації та створення узагальнених висновків про розвиток ринку малогабаритної техніки.

Світовий досвід показує, що чим менші за розміром земельної площі господарства, тим більше в них задіяно з розрахунку на одиницю площі трудових і матеріально-технічних ресурсів.

Виробляючи на одиницю площі найбільше продукції, вони найменш ефективно використовують ресурсний потенціал у цілому та мають гірші й інші показники ефективності господарювання. Підтвердженням сказаного є те, що у 2000 році собівартість 1 ц

зерна у найменших сільськогосподарських підприємствах була у понад 3 рази вищою, ніж у великих підприємствах [6, с. 5]. Значною мірою це пояснюється недостатнім забезпеченням малогабаритною технікою, неефективним використанням тракторів і комбайнів через малі розміри земельних ділянок тощо, внаслідок чого втрачається ефект масштабу.

До рентабельності та оптимізації діяльності підприємства можуть призвести лише зміни у технологічному способі виробництва: запровадження нової техніки, культури землеробства, поглиблення спеціалізації, встановлення оптимальних розмірів сільськогосподарських кооперативів, ферм тощо [9, с. 25]. В аспекті організаційно-економічних відносин – проведення маркетингових досліджень, удосконалення процесу управління на мікро- і макрорівнях, запозичення передового досвіду тощо.

У структурі основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення зменшується частка будівель, споруд і передавальних пристроїв, натомість зростає частка сучасних машин, устаткування й транспортних засобів. Власне виробництво великої сільськогосподарської техніки – тракторів суттєво зменшилося та в 2010 році досягло лише показника 2003 року у кількості 4998 шт., виробництво плугів продовжує зменшуватися – до 3140 шт., така негативна тенденція збереглася й по іншій техніці, що використовується аграрними підприємствами – жодне з них ще не досягло показників 2008 року. Комбайни бурякозбиральні як і малогабаритна техніка останніми роками в Україні взагалі не виготовляються (табл. 1).

1. Виробництво продукції хімічної промисловості та машинобудування в Україні*

Показник	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Трактори для сільського та лісового господарства, шт.	4556	5543	3703	5282	6339	1445	4998
Плуги відвальні, шт.	4 285	3 058	2542	3025	7064	5336	3140
Сівалки, шт.	7983	11315	8968	7065	9938	2542	2800
Косарки, шт.	1542	3802	3206	3106	3404	1616	1788
Машини для внесення добрив, шт.	800	1135	1159	2296	1423	272	883
Обприскувачі переносні, тис. шт.	241	428	603	431	749	961	-
Комбайни бурякозбиральні та машини для обрізання бурячин, шт.	398	88	201	18	-	-	-

* Дані Державної служби статистики України.

Сучасний розвиток аграрного виробництва визначається спроможністю вчасно і високоякісно забезпечити агротехнічні вимоги вирощування сільськогосподарських культур. Розвиток сільського господарства значною мірою залежить від технічного забезпечення, що характеризується кількістю технічних засобів, їх продуктивністю та якістю, відповідністю екологічним вимогам, безпеки експлуатації й технологічною досконалістю виробництва.

Енергоощадність розвивається суміщенням технологічних операцій та універсалізацією технічних засобів, зменшенням технологічного підготовчого періоду, запрова-

дженням модульних агрегатів для виконання різних технологічних операцій, забезпеченням точності їх виконання.

Підвищення технологічних вимог до аграрного виробництва супроводжується формуванням нового комплексу технологічних машин. За відсутності обігових коштів найбільш уражене кризою вітчизняне сільськогосподарське машинобудування не спроможне забезпечити розробку та випуск високоякісної техніки [10, с. 10]. В умовах жорсткої міжнародної конкуренції на ринку технічних засобів все більше розвивається сегмент імпоротної нової та вживаної сільськогосподарської техніки (табл. 2).

2. Структура імпорту малогабаритної техніки в Україну за кодами УКТЗЕД, тис. дол. США*

Найменування	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
8407 Двигуни внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням, із зворотно-поступальним або обертовим рухом поршня	592 594	68 473	73 073	94 718
8433 Машини або механізми для збирання або обмолоту сільськогосподарських культур, включаючи преси для соломи або сіна; газонокосарки та сінокосарки; машини для очищення, сортування або вибраковування яєць, плодів або інших сільськогосподарських продуктів, крім машин, зазначених у товарній позиції 8437	552 031	140 385	244 958	486 561
8432 Машини сільськогосподарські, садові або лісогосподарські для підготовки або оброблення ґрунту; котки для газонів або спортивних майданчиків	303 858	59 768	115 315	240 601
8413 Насоси для рідин з витратоміром або без нього; механізми для підймання рідини, помпи	238 476	105 318	141 234	195 086
8502 Електрогенераторні установки та обертові електричні перетворювачі	142 771	43 115	86 568	416 874
Разом	1 829 730	417 059	661 148	1 433 840

* Дані Державної митної служби України.

Починаючи з 2009 року, після фінансової кризи 2008 року, яка найбільше вплинула на імпортовані товари через різку девальвацію гривні, імпорт малогабаритної техніки, яка використовується у сільському господарстві, невпинно зростає. Така тенденція викликана вимогами ринку щодо наявності конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Ринок імпоротної сільськогосподарської техніки все більше забезпечує сільськогосподарське виробництво необхідними технічними засобами для впровадження передових агротехнологій.

Вітчизняне сільськогосподарське машинобудування поступово втрачає свої позиції на ринку технічних засобів, а сільськогосподарська техніка за технічними характеристиками та якістю виготовлення все менше спроможна конкурувати із зарубіжною.

У 2008 році порівняно з 1991-м виробництво техніки для села скоротилося у 8-10 разів, значна частина заводів завантажена на 10-20%, а деякі виробництва зупинені. Середній вік технологічного обладнання машинобудівних підприємств становить 30-35 років. Як наслідок, технічний рівень вітчизняних машин вкрай незадовільний, а запровадження нових розробок відбувається повільно за відсутності коштів у підприємств. Зміна попиту на сільськогосподарську техніку суттєво змінила структуру ринку технічних засобів і призвела до інтенсивного введення нової та вживаної імпоротної сільськогосподарської техніки.

Розглядаючи структуру ринку сільськогосподарської техніки і запасних частин можна виділити кілька сегментів (табл. 3).

3. Структура ринку сільськогосподарської техніки*

Найменування	Постачальник
1. Ринок нової вітчизняної техніки	Поставляється підприємствами-виготовлювачами, фірмовими центрами, дилерами, торговельно-комерційними центрами
2. Ринок відновленої вітчизняної техніки	Надходить із ремонтних підприємств, поставляється ремонтними підприємствами, фірмовими центрами, торговельними посередниками
3. Ринок нової імпоротної техніки	Поставляється підприємствами-імпортерами, комерційно-сервісними компаніями, дилерами, представництвами
4. Ринок відновленої імпоротної техніки	Ввозиться іноземними компаніями, представництвами компаній, дилерами
5. Ринок вживаної іноземної техніки	Продається за залишковою вартістю без відновлювальних робіт, як правило, ступінь зносу незначний. Продаж здійснюється фірмами та представництвами

* Власне дослідження.

Висновки. Перспективним і доцільним напрямом дослідження є вивчення ринку імпоротної сільськогосподарської техніки, а саме малогабаритної – для фермерських господарств. Статистичні дані імпорту даного напрямку демонструють зростання, починаючи з 2009 року. Тобто розробка методики наукового підходу до вивчення ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств і визначення поняття «ринку малогабаритної техніки для фермерських господарств» дасть змогу розробити певні конкурентні стратегії діяльності підприємства на ринку збуту малогабаритної техніки для фермерських господарств та обґрунтувати необхідність їх застосування. В результаті аграрії зможуть одержати конкурентоспроможну техніку як необхідний і економічно доцільний засіб виробництва.

баритної техніки для фермерських господарств» дасть змогу розробити певні конкурентні стратегії діяльності підприємства на ринку збуту малогабаритної техніки для фермерських господарств та обґрунтувати необхідність їх застосування. В результаті аграрії зможуть одержати конкурентоспроможну техніку як необхідний і економічно доцільний засіб виробництва.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємства / В.Г. Андрійчук: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2000. – 356 с.
2. Гайдуцький П.І. Відродження МТС / П. І. Гайдуцький, М. Г. Лобас. – К. : Поліграфкнига, 1997. – 508 с.
3. Закон України "Про особисте селянське господарство" // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 2003. – № 29. – Ст. 232.
4. Закон України "Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві" // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 1990. – № 45. – Ст. 502.
5. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. – 2-ге вид., доп. і перероб. / Зіновчук В. В. – К. : Логос, 2001. – 380 с.
6. Колокольчикова І.В. Ефективне формування селянських господарств в ринкових умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / І.В. Колокольчикова. – Дніпропетровськ, 2003. – 24 с.
7. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві / В.М. Нелеп : підруч. – К.: КНЕУ, 2004. – 496 с.
8. Підлісецький Г.М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г.М. Підлісецький, В.Л. Товстопят // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 81-87.
9. Прокопишак К.В. Розвиток фермерських господарств / К.В. Прокопишак : навч. посіб. – Львів, 2000. – 58 с.
10. Скрипник С.В. Підвищення економічної ефективності і перспективи розвитку фермерських господарств регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / С.В. Скрипник. – Миколаїв, 2006. – 22 с.
11. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення / Саблук П. Т., Лукінов І. І., Юрчишин В. В., Амбросов В. Я., Баланюк І. Ф. ; за ред. П. Т. Саблука, В. В. Юрчишина – К., 1996. – 664 с.
12. Stanton W., Etzel M., Walker B. Fundamentals of Marketing, 9th edition, McGraw-Hill Inc., 1991, 668 p.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2012 р.

* * *